

Da li bi znanje trebalo da bude besplatno?

Darko Zorić 225/2017

Uvod: znanje kao temelj ljudskog napretka

Znanje je najvažniji resurs koji oblikuje našu civilizaciju.

Postaje sve važniji faktor u ostvarivanju individualnih ciljeva i društvenog razvoja.

Troškovi pristupa znanju često su visoki - ograničena dostupnost i potencijalno usporavanje inovacija i razvoja.

Ključno pitanje: **Da li bi svi trebali da imaju jednak pristup znanju?**

Ekonomski aspekt

Tradicionalno, pristup akademskim izvorima često je bio skup i ograničen.

Pretplata na naučne časopise, kupovina knjiga i druge stručne literature nije tako finansijski održivo za pojedince, institucije, pa čak čitave zemlje.

Ovi troškovi mogu biti posebno problematični za istraživače i studente iz resursno ograničenih sredina, jer materijalna sredstva nisu ista za svakoga.

Primer: Elsevier

Country Group	From	To	APC Price
Low-income	\$0	\$1,135	0% of list price
Lower-Middle-Income	\$1,135	\$4,465	20% of list price
Upper-Middle-Income: Group 1	\$4,466	\$7,592	45% of list price
Upper-Middle-Income: Group 2	\$7,593	\$10,719	65% of list price
Upper-Middle-Income: Group 3	\$10,720	\$13,846	90% of list price

Tabela preuzeta sa: [link](#)

Članci koji se pretplaćuju finansiraju se putem plaćanja za čitanje koje vrše pretplaćene osobe ili institucije.

Članci otvorenog pristupa finansiraju se putem plaćanja za objavljivanje koje vrše autori, njihova institucija ili tela za finansiranje, poznata kao troškovi objavljivanja članaka (APC).

Pregled trenutnog znanja: dostupnost i ograničenja

Licenciranje, geografske restrikcije i tehničke poteškoće.

Inicijative poput biblioteka, institucionalnih pretplata, besplatnih udžbenička i donacija.



**БЕСПЛАТНИ
УЏБЕНИЦИ
ЗА НАШЕ
ЂАКЕ!**

besplatnabiblioteka.com

Sci-Hub: revolucionarni pristup znanju



sci-hub

enter your reference

access to information is a human right

database about Elbakyan stats donate

language **English** 简体中文 Русский Português

mirrors sci-hub.se sci-hub.st sci-hub.ru see all →

latest reads

- 15:14:33 Parenting strategies for reducing the risk of adolescent depression and anxiety disorders: A Delphi consensus study / Journal of Affective Disorders Yap, 2014
- 15:14:33 Emerging theranostic gold nanostructures to combat cancer: Novel probes for Combinatorial Immunotherapy and Photothermal Therapy / Cancer Treatment and Research Communications Kumar, 2020
- 15:14:33 Mendelian randomization study to evaluate the effects of interleukin-6 signaling on four neurodegenerative diseases / Neurol Sci Zhang, 2020
- 15:14:33 Centralized control of steam-electric generators / Electr. Eng. Lind, 1950
- 15:14:33 Asthma: An Imaging Update / Radiologic Clinics of North America Woods, 2009
- 15:14:33 Evidence use in E-cigarettes debates: scientific showdowns in a 'wild west' of research / BMC Public Health Smith, 2021



[Sci-Hub: access to information is a human right](#)

Sci-Hub: revolucionarni pristup znanju



Sci-Hub je platforma koja je postala simbol borbe za slobodan pristup znanju.

Omogućava korisnicima širom sveta besplatan pristup milionima naučnih radova koji su inače dostupni samo preko pretplate/kupovine.

Iako kontroverzno zbog kršenja autorskih prava, Sci-Hub je postao nezaobilazan resurs za mnoge istraživače, studente i profesionalce.

Osnivač, Alexandra Elbakyan, izazvala je tradicionalni model pristupa znanju omogućavajući besplatan pristup milionima naučnih radova.

Sci-Hub: revolucionarni pristup znanju

Upotreba Sci-Hub-a postavlja pitanja autorskih prava, vlasništva i etike.

Intervju sa Alexandra Elbakyan, osnivačicom Sci-Hub-a, pruža uvid u motivacije i ciljeve iza stvaranja platforme.

Slobodan pristup znanju putem platformi poput Sci-Hub-a može imati širok društveni uticaj. Neki tvrde da osnažuje pojedince i zajednice omogućavajući im da pristupe obrazovanju i informacijama koje im inače ne bi bile dostupne.

Međutim, drugi upozoravaju na potencijalne negativne posledice, uključujući gubitak prihoda za izdavače i moguće smanjenje kvaliteta istraživanja.

Filozofski pristup i alternativni modeli

Na filozofskom nivou, postavlja se pitanje moralnosti pristupa znanju.








Da li je moralno ograničavati pristup informacijama koje imaju potencijal da promene svet? Ili je moralnije osigurati da svi imaju jednaku mogućnost pristupa znanju koje je ključno za razvoj ljudskog društva?

Da li je to ljudsko pravo ili privilegija koja treba da se zasluži?

Kako se sve to odražava na prava autora i izdavača?

Pored Sci-Hub-a, postoje i drugi modeli pristupa znanju koji promovišu otvoren pristup informacijama, poput Open Access publikacija i licenci poput Creative Commons.

CREATIVE COMMONS LICENSES

	PUBLIC DOMAIN
	CC BY
	CC BY-SA
	CC BY-ND
	CC BY-NC
	CC BY-NC-SA
	CC BY-NC-ND





You can redistribute
(copy, publish, display,
communicate, etc.)



You have to attribute
the original work



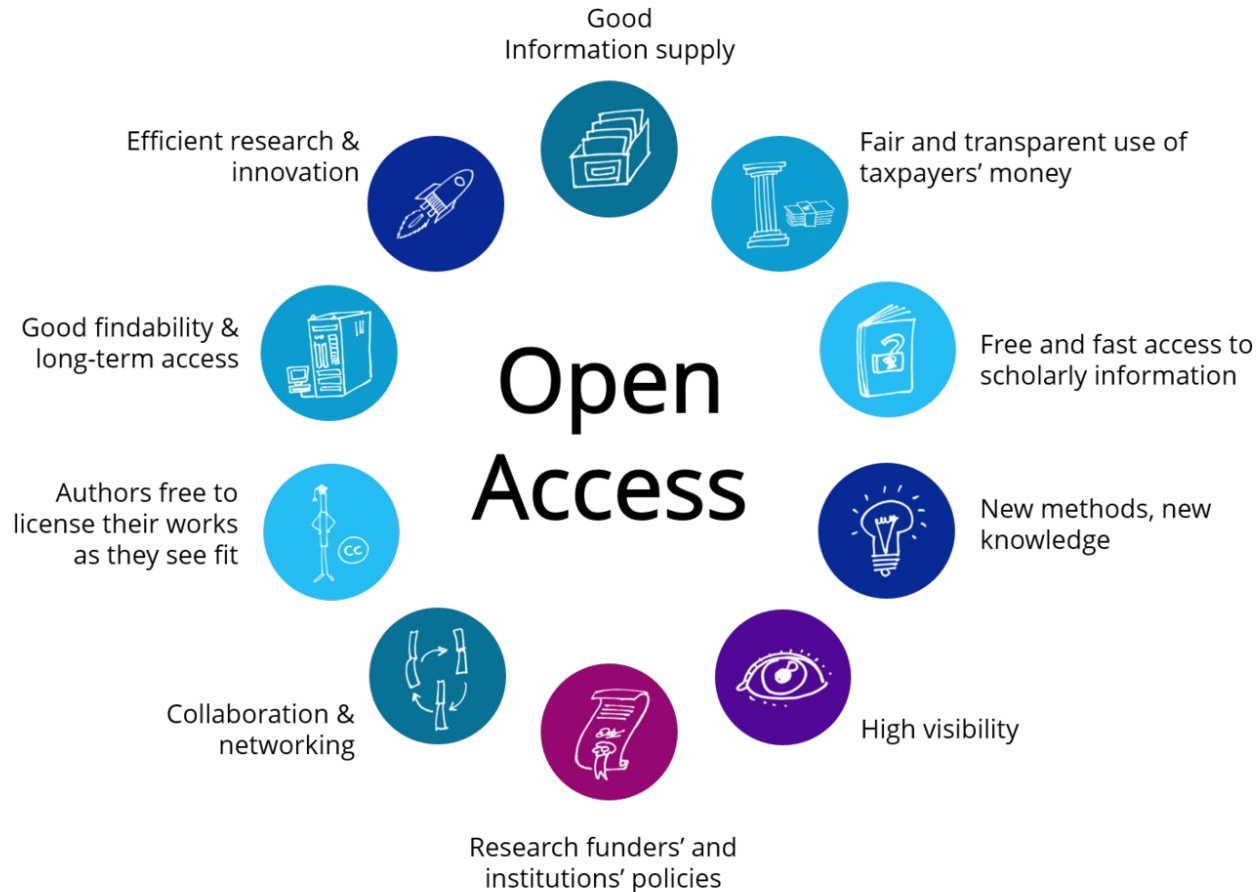
You can use the work
commercially



You can modify and
adapt the original work



You can choose license
type for your adaptations
of the work.



Zaključak: perspektive i preporuke

Kako se tehnologija razvija, važno je tražiti održive modele pristupa znanju koji omogućavaju širok pristup, poštuju autorska prava i podržavaju dalji napredak društva i nauke.

Besplatni pristup znanju može biti ključan za izgradnju bolje budućnosti, ali mora biti uravnotežen sa potrebom za podrškom istraživačima i autorima.

Demokratizacija znanja zahteva kolektivni napor svih relevantnih učesnika - akademika, istraživača, izdavača, vlade i civilnog društva.

Kroz dijalog, inovaciju i saradnju, možemo stvoriti svet u kojem je znanje zaista dostupno svima, bez obzira na ekonomske, geografske ili druge barijere.